

Azərbaycan teatr sənətinin ağırlığını öz çiyinlərində
məsuliyyət və şərəflə daşıyaraq onu inkişaf etdirən-
lərdən biri də Hüseyn Ərəblinski olub. O, dövrün bütün tə-
qib və təzyiqlərinə baxmayaraq, teatr sənətinin inkişafında
bütün varlığı ilə çarpışıb. Heç bir qadağa, hədə-qorxu onu bu
sənətdən çəkəndirməyib. Gözünü qırpmadan əsl sənət fədaisi
kimi Azərbaycan teatrının təşəkkül tapması uğrunda hə-
yatı bahasına mübarizə aparıb.

Peşəkar aktyor məktəbinin yara-
dıcısı Hüseyn Ərəblinski Şərqdə ilk
operaya quruluş verib, dünya
klassiklərinin bir çox əsərlərini ilk də-
fə Azərbaycan səhnəsində tamaşa-
ya qoyan rejissor kimi tarixdə qalıb.
60-a qədər teatr tamaşasının quruluş-
cu rejissoru, 70-ə yaxın obrazı can-
landıran aktyorun ən böyük xidmət-
lərindən biri də rus və Avropa dra-
maturgiyası nümunələrini Azərbay-

teatr səhnəsində qadınların çıxışı
qadağan olduğu və cəmiyyətin buna
kəskin münasibəti səbəbindən hə-
min rolları kişilər oynayırdı. Hüseyn
Ərəblinski də qadın rollarının ma-
hir ifaçısı olmuşdur. Bu da onların
ailələri və yaxınları arasında kəs-
kin etiraza səbəb olurdu. Bütün
bunlara baxmayaraq, səhnəni
hər şeydən üstün bilən və həya-
tını bütünlüklə bu sənətə həsr

Azərbaycan teatr sənətinin fədaisi

can səhnəsinə gətirməsidir. O, rus
dilini və ədəbiyyatını mükəmməl bil-
diyi üçün tanınmış rus dramaturqları-
nın əsərlərini Azərbaycan səhnə-
sində də canlandırmasında böyük rol
oynamışdır. Ona görə də Ərəblinski-
nin ifa etdiyi rolları iki hissəyə böl-
mək olar. Milli və xarici dramaturqla-
rın əsərləri əsasında hazırlanmış ta-
maşalarda oynadığı obrazlardır.
H.Ərəblinski 38 illik qısa ömür
yaşasa da, onun adı Azərbaycan
mədəniyyətinin parlaq səhifələrinə
teatr aşığı kimi həkk olunub. Bu teatr
fədaisinin daha bir cəsarətli addımı
isə səhnədə qadın rollarını canlan-
dırdırması olmuşdur. O dövrlərdə

edən Hüseyni bu yoldan heç nə çə-
kindirə bilmədi.
Hüseyn Məmməd oğlu Xələfov -
Ərəblinski 1881-ci ildə Bakı şəhərin-
də kasıb bir ailədə dünyaya gəlib.
Atası Məmməd Xələf oğlu yelkənli
gəmidə işləmiş, fırtına zamanı həlak
olduqdan sonra ailənin sıxıntılı gün-
ləri başlamışdır. Anası Pəri xanım
oğlu Hüseyni və qızı Dürsədəfi çətin-
liklə saxlamışdır. Bütün sıxıntılara
baxmayaraq, ana oğlu Hüseyni təh-
sil almaq üçün mollaxanaya qoyur.
Bir müddət molla Hadinin yanında
oxusa da, 12-13 yaşı olanda Hüseyn
maddi çətinlik üzündən təhsilini ya-
rımçıq qoyur. 14 yaşlı Hüseyn Həbib
bəy Mahmudbəyovun yoxsul uşaqla-
rı "Üçüncü rus-tatar" məktəbinə
pulsuz götürdüyündən xəbər tutur.
Həbib bəy onu məktəbə qəbul et-
məklə bərabər, lazım olan bütün əş-
yaların alınmasını da öz üzərinə gö-
türür. Məktəbdə rus dilində oxuyub-
yazmağı öyrənir. Ədəbiyyata xüsusi
maraq göstərən Hüseyn ilk dəfə bu-
rada teatrla tanış olur.
Onun teatr sənətinə gəlişinin sə-
bəbkarı məhz Həbib bəy Mahmud-
bəyov olmuşdur. Mirzə Fətəli Axun-
dovun "Sərgüzeşti-vəzir-i-xani-Lən-
kəran" əsərini Həbib bəy Cahangir
Zeynalovla tamaşaya qoymaq istəyir
və əsas heyəti müəyyənləşdirsələr
də, kiçik rolları oynamaq üçün aktyor

Ərəblinskinin bahalı bir üzüyü var
imiş. Hər dəfə "sehrli" adlanan üzü-
yünü girov qoyub tamaşa göstərər-
mişlər. Ətrafı və yaxın qohumları
onun aktyorluq sənətini qəbul etmə-
sələr də, Hüseyn Ərəblinski həyatını
teatr sənətinə həsr etmişdi.
H.Ərəblinski Qoqolun "Müfəttiş"
komediyasını tamaşaya qoymuş, Şil-
lerin "Qaçaqqlar" əsərinin quruluşunu
vermişdir. Onun oynadığı ən möhtə-
şəm rollar arasında Əbdürrəhim bəy
Haqverdiyevin "Ağa Məhəmməd
Şah Qacar"ında Qacar, Laskoyun
"Qəzavət" əsərində Əhməd bəy
Şamxal, Qoqolun "Müfəttiş"ində
Xlestakov, Nəcəf bəy Vəzirovun
"Müsibəti-Fəxrəddin" əsərində Fəxrə-
ddin, Mirzə Fətəli Axundovun "Ha-
cı Qara"sında Heydər bəy, Şillerin
"Qaçaqqlar"ında Frans və Şekspirin
"Otello" əsərində Otello obrazı xüsu-
silə fərqlənir. Rus rejissoru Levini
Ərəblinskinin oynadığı Otello obrazı
barədə demişdir: "Mən bir çox tragik
artistlər görmüşəm. Lakin sizdəki is-
tedad və məharətin misli və bərabə-
rini görməmişəm. Hərgah siz bu rol
rus səhnəsində ifa etsəydiniz, mən
rejissorluğuma buraxıb, sizinlə birlik-
də bütün Rusiyanı və hətta Avropanı
gəzərdim".
Bənzərsiz sənətkarın kino karye-
rasında da uğurlu debütü olmuşdur.
1916-cı ildə Bakıda çəkilən "Neft və
milyonlar səltənəti" filminə Lütfəli
bəy obrazını canlandırmışdır. 1918-
ci ildə Həştərxanda olarkən Hüseyn
Ərəblinski Mərziyyə Davudova ilə ta-
nış olmuş və onu işləmək üçün Bakı-
ya dəvət etmişdir. Onun bütün xid-
mətləri teatr sahəsində "Ərəblinski
məktəbi" adı ilə məşhurlaşmışdır.
Onlarla aktyor Ərəblinskinin sayə-
sində teatr sənətinə gəlmişdir. Sidiqi
Ruhulla, Abbasmirzə Şərifzadə kimi
qüdrətli sənətkarlara vaxtilə "balaca
Ərəblinski" adı verilmişdir. Onu həm
də romantik teatr məktəbinin banisi
adlandırırdılar. Hüseyn Ərəblinski az
yaşasa da, Azərbaycanda teatr sənə-
tinin formalaşmasında misilsiz
xidmətləri olmuşdur. Onun isteda-
dından bəhrələnib teatr səhnəsində
məşhurlaşan aktyorların sayı get-
gədə artmışdır. Təəssüflər olsun ki, cə-
miyyətin yetərli qədər savadlanma-
ması və maariflənməməsi səbəbin-
dən Hüseyn Ərəblinski sənətinin
qurbanına çevrilmişdi. Yaxın qohu-
mu, dayısı oğlu Əbdülxalıq Əbdülkə-
rim oğlu tərəfindən 1919-cu il martın
4-də güllələnmişdir. Bu böyük teatr
fədaisi Bakıda Fəxri xiyabanda dəfn
edilmişdir.

Ramidə YAQUBQIZI,
"Respublika".